

СЕКЦІЯ 1
РОЗВИТОК СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ СИСТЕМ МІКРО-, МЕЗО- І
МАКРОРІВНЯ: КОНФЛІКТ ТРАДИЦІЙНИХ МОДЕЛЕЙ ТА
ЕКОНОМІЧНИХ РЕАЛІЙ ХХІ СТОЛІТТЯ

УДК 339.94:338.984

Бондар Валерія
асистент кафедри менеджменту підприємств
Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»
Valeriia Bondar
Assistant
Department of management of enterprises
National Technical University of Ukraine
"Igor Sikorsky Kiev Polytechnic Institute"

ВПЛИВ ЕКСПОРТНОГО ПОТЕНЦІАЛУ В УМОВАХ КРИЗИ ЗЕД, ФІНАНСОВО-
ЕКОНОМІЧНИХ РИЗИКІВ ТА ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

THE IMPACT OF EXPORT POTENTIAL IN THE CONDITION OF CRISIS OF
FOREIGN ECONOMIC ACTIVITY, FINANCIAL AND ECONOMIC RISKS AND
GLOBALIZATION

Сучасні трансформаційні процеси економіки в умовах воєнного стану та кризового періоду промисловості, характеризуються її нестабільністю, вичерпністю ресурсів, підвищенням значення новітніх технологій та інформатизації виробничих процесів та ін. Важливою умовою ефективності економіки країни в цілому та підприємств зокрема, є можливість швидкої адаптації до цих викликів зовнішнього середовища, здатність приймати екстренні рішення та пошук нових можливостей в умовах обмеженості ресурсів та часу.

Питанню ефективної діяльності підприємств за під впливом геополітичних викликів присвячені роботи таких вітчизняних вчених як В. Ніколаєв [1], Ю Бажал, І. Шовкун, Л. Федулова [2] та ін. Їх роботи присвячено особливостям трансформації управлінської системи вітчизняних підприємств за умов глобальних змін. При цьому в роботах значну увагу приділено теоретичним аспектам глобалізаційних процесів, в той час як стрімкий розвиток суспільства зумовлює необхідність змін умов ведення підприємницької діяльності, в тому числі і зміну управлінських практик, які визначають пріоритети розвитку підприємств та умов його функціонування.

За визначенням значної кількості вчених, глобалізацію неперервно пов'язують з комп'ютерними технологіями: "Глобалізація - це процес, пов'язаний із прогресом інформаційних технологій, які надають процесу інтернаціоналізації світової економіки нові якості". Для підприємств це означає зниженням бар'єрів для ведення діяльності, але в той же час призводить до зростання невизначеності.

Використання новітніх технологій лідерами ринку дозволяє їм примножити власні прибутки, збільшивши таким чином розрив між ними та менш інноваційними підприємствами. Глобалізаційні процеси в поєднанні з мінливістю бізнес-середовища зумовлюють необхідність постійного оновлення наявних теоретичних концепцій управління підприємствами.

До початку повномасштабного вторгнення РФ на територію України, основним пріоритетом розвитку вітчизняних підприємств було підвищення власної конкурентоспроможності, використовуючи наявний технічний та інтелектуальний потенціал

країни та примножуючи його. В той же час необхідно розуміти, що економічне зростання повинне досягатися за допомогою інтенсивних, а не екстенсивних дій. Передумовою успіху в боротьбі з іноземними конкурентами повинна бути реалізація наявних можливостей у вітчизняних підприємств, до яких відносяться можливість залучення дешевшої робочої сили, ніж в розвинених країнах, розуміння особливостей ринку, гнучкість у виборі стратегії розвитку.

Розвиток конкурентоспроможних товарів та послуг – це довгий, дорогий та ризикований процес, оскільки потребує значних інвестицій в НДДКР, розвиток передових технологій, наявність високоякісної інфраструктури та тісної взаємодії між підприємствами, університетами та дослідницькими установами. В той же час неможливо недооцінити важливість прямих іноземних інвестицій, які відкривають альтернативні шляхи розвитку економіки.

За роки незалежності, в Україні домінували економічні інтереси, тобто інтереси бізнесу. Лише на деяких етапах розвитку були спроби збалансування інтересів розвитку та соціальних інтересів населення. Проте, кризові явища в економіці показали, що подальші структурні зміни, як елемент промислової політики країни неминучі, оскільки частка промисловості в загальній структурі ВВП в 2021 році становила 23%, що не відповідає рівню промислово-розвинених країн. До того, варто звернути увагу на рівень зношення основних засобів виробництва (близько 66% у промисловості в 2021 році) та істотне звуження обсягів добувної промисловості, яке опосередковано впливає на інші, в тому числі високотехнологічні, галузі.

У зв'язку з тим, що промисловість відіграє найважливішу роль в індустріальному розвитку, а також є рішучим новітніх технологій та прогресу, її розвитку приділяється значна роль.

Поняття експортного потенціалу розглядається науковцями з точки зору таких підходів: структурно-функціональний, ресурсний та результативний, відтворювальний, специфічний, компаративний та ін. В роботі [3] запропоновано розподіл наукових підходів до визначення категорії експортного потенціалу, виходячи з урахування зовнішніх та внутрішніх чинників, які лежать в основі даного визначення. Так, до внутрішніх чинників можна віднести наявність ресурсів, виробничих потужностей, злагодженої роботи підрозділів підприємства та ін. До зовнішніх чинників пропонується зарахувати можливість змін оточуючого середовища та мінливість факторів роботи галузі.

Зважаючи на особливості внутрішнього ринку України, високу експортну залежність економіки та підвищення ролі зовнішніх чинників на розвиток підприємств, на озброєння варто взяти експортоорієнтовану модель розвитку – це орієнтація галузей на зовнішній ринок, у поєднанні з активним залученням до експортного виробництва іноземного капіталу або у поєднанні з низькими ввізними митами. Реалізація даної моделі дозволяє забезпечити прискорене зростання, підвищення добробуту населення, досягнення економічної безпеки країни, сприяє ефективному перерозподілу ресурсів, акумулює більшу частку валютних надходжень, що в свою чергу сприяє підвищенню рівня технологічної бази вітчизняних підприємств та підвищенню продуктивності праці.

До основних проблем, які на сьогодні заважають підприємствам слідувати експортоорієнтованому курсу, варто віднести:

- ускладнений доступ до сировинної бази;
- криза трудових ресурсів в зв'язку з відтоком кадрів;
- ускладнена логістика та збільшення часу логістичних ланцюгів;
- ускладнення фінансової ситуації в країні;
- дефіцит енергоносіїв та пального на внутрішньому ринку;
- падіння рівня іноземних інвестицій;
- зростання рівня інфляції.

Подальший індустріальний розвиток країни та її відбудові можливі за умови орієнтації на виробництво товарів з високою доданою вартістю. Наразі, «інноваційні процеси у

промисловості мають переважно екстенсивний характер, і нові види продукції освоюються в основному шляхом використання науково-технічних надбань попередніх років. Унаслідок цього частка України у світовому обсязі торгівлі високотехнологічною наукомісткою продукцією залишається дуже незначною – лише 0,1%» [4, с. 103].

У підходах щодо підтримки експорту мають домінувати концепції, що передбачають сприяння підвищенню конкурентоспроможності товарів, вироблених всередині країни. У зв'язку з цим, першочерговою є підтримка високотехнологічних виробництв, що можуть мати перспективи на зовнішніх ринках, а також сприяти імпортозаміщенню [5].

Розвиток економіки України, і промисловості зокрема, у післявоєнний період пов'язаний з масштабними завданнями, серед яких, у першу чергу, стоятиме відновлення галузей економіки та прийняття складних рішень в умовах дефіциту ресурсів. Важливим напрямом роботи буде пошук та залучення різноманітних ресурсів, які можуть бути використані для економічного відновлення, побудови нових виробничих та науково-освітніх потужностей, виведення економіки країни на новий якісний рівень, тощо.

Перелік використаних джерел

1. Ніколаєв В. Міжнародна конкуренція та можливості України в боротьбі за ринки збуту // Україна-business. 2012. № 12. С. 12-15.
2. Інноваційно-технологічний розвиток України: стан, проблеми, стратегічні перспективи: аналітичні матеріали до парламентських слухань «Стратегія інноваційного розвитку України на 2010–2020 роки в умовах глобалізаційних викликів»; [Федулова Л. І., Бажал Ю. М., Шовкун І. А. та ін.; за ред. Л. І. Федулової, Г. О. Андрощука]. К.: Ін-т екон. та прогнозів. НАН України, 2009. 196 с. С. 54.
3. Формування експортного потенціалу як елементу розвитку експортної діяльності підприємства/Д. Марченко, Т. Шталь // Науковий вісник Миколаївського національного університету імені ВО Сухомлинського. Економічні науки. 2018. № 2. С. 121-126. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvmduce_2018_2_22
4. Лосіцька Т.І. Державне регулювання експортної діяльності. Наука, технології, інновації. 2019. № 3. С. 11-21.
5. Ємець В. В. Економічний розвиток у повоєнний період в Україні: загальні аспекти. Інвестиції: практика та досвід. 2022. № 7-8. С. 51–56. DOI: 10.32702/2306-6814.2022.7-8.51